

Radna grupa UKBIH za bazična istraživanja
Radna grupa UKBIH za ateroskleroza
Radna grupa UKBIH za naprasnu smrt
Radna grupa UKBIH za rehabilitaciju KVB

Udruženje kardiologa Bosne i Hercegovine
Udruženje kardiologa HNK/Ž
www.ukhmk.org

WHO

INTERNACIONALNI NAUČNI SIMPOZIJUM
„MOJE ZDRAVLJE, MOJE PRAVO“
SVJETSKI DANI ZDRAVLJA 2024.
webinar

INTERNATIONAL SCIENTIFIC SYMPOSIUM
„MY HEALTH, MY RIGHT“
WORLD HEALTH DAY 2024
webinar

Datum / Date: nedjelja, 07.04.2024., od 18:00 do 21,00h
Organizator / Organizer: Udruženje kardiologa HNK/Ž i Radne grupe UK BIH
Pokrovitelj / Patron: Internacionalna akademija nauka i umjetnosti u BiH (IANUBIH)
Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca (VKBI)
Ministarstvo zdravstva HNK/Ž,
Zavod zdravstvenog osiguranja HNK/Ž i
Liječnička/Ljekarska komora HNK/Ž
Komora medicinskih sestara-tehničara HNŽ/K

Prijave i link za simpozijum: www.ukhmk.org – registracija najkasnije do 07.04.2024., 17:45h

Radno predsjedništvo / Working presidency:

- Ivan Knezović, Adis Muslibegović, Samra Međedović, Diana Zelenika, **Voditelj:** Emir Fazlibegović i Emir Veledar

WHD 7.4.2024.

Knjiga apstrakata

18,05 18,25	Machine learning image analysis for angiography stenosis detection / Analiza prikaza mašinskog učenja za detekciju stenozе angiografijom <i>Antonia Popp, Alaa Abd El Al, Marie Hoffmann, Ann Laube, Peter McGranaghan, Volkmar Falk, Anja Hennemuth & Alexander Meyer , Berlin, Germany</i>
18,25 18,45	Cerebrovaskularne bolesti danas / Cerebrovascular diseases today <i>Emir Veledar, IANUBIH, Miami, USA</i>
18,45 19,05	Fish and Omega-3 Fatty Acids Intake in Cardiovascular Outcomes: The Sex and Race differences / Unos ribe i omega-3 masnih kiselina na kardiovaskularne ishode: spolne i rasne razlike <i>Mahdi Garelnabi, FAHA, Massachusetts, Lowell, USA</i>
19,05 19,15	TRANS masti u svakodnevnoj prehrani? / TRANS fats in the daily diet? <i>Diana Zelenika, ESC, Mostar, B&H</i>
19:15 19:25	Debljina kao ishodište kardiovaskularnih događaja / Obesity as an origin of cardiovascular events <i>Milenko Bevanda, IANUBIH, Mostar, B&H</i>
19,25 19,35	Komplementarna medicina u zaštiti zdravlja / Complementary medicine in health protection <i>Dragan Babić, IANUBIH, Mostar, B&H</i>
19,35 19,45	SCD danas / SCD today <i>Emir Fazlibegović, Mostar, B&H, IANUBIH, ESC</i>
19,45 19,55	Ehokardiografske karakteristike miokardnog oštećenja u posljedici COVID 19 infekcije/ Echocardiographic characteristics of myocardial damage as a result of COVID 19 infection <i>Adis Muslibegović, ESC, Mostar, B&H</i>
19,55 20,05	Prevenција kardiovaskularnih bolesti: preporuke i realnost / Prevention of cardiovascular diseases: recommendations and reality <i>Omer Manov, ESC, Mostar, B&H</i>
20,05 20,15	Hiperuricemia / Hyperuricemia <i>Daniela Ćuk, ESC, Mostar, B&H</i>
20,15 20,25	Etika u genetici / Ethics in genetics <i>Samra Međedović, ESC, Mostar, B&H</i>
20,25 20,35	Sport osoba treće životne dobi / Sports person of the third age <i>Sanja Bajgorić, ESC, Mostar, B&H</i>

1 Machine learning image analysis for angiography stenosis detection

Peter McGranaghan, Miami, USA, AHA

Background:

Coronary artery disease (CAD) is the leading cause of death worldwide. X-ray coronary angiography (XA) is the primary imaging modality for CAD assessment. The heart team uses these XA recordings along with clinical patient data as basis for discussions about appropriate treatment and intervention planning. In this work we present an automated stenosis detection model which is evaluated on a clinical dataset of complex CAD patients.

Methods:

We use a region-based convolutional neural network for object detection, fine-tuned on a public dataset consisting of angiography frames with annotated stenotic regions. The stenosis detection model was trained on the public dataset which includes 7493 XA images of 100 CAD patients. The model was tested on 142 CAD patients at a large heart institute. The total resulting in 2,590 sequences that consist of 130,620 frames. We provide a customized graphical tool for cardiac experts that allows correction and segment annotation of the detected stenotic regions.

Results:

The model predicted 13,381 regions, of which 10,490 show a stenosis, resulting in a precision of 78.39% in the frame-wise object detection task on the clinical dataset. For the task of predicting the presence of coronary stenoses at the patient level, the model achieved a sensitivity of 49.55% for stenoses of all degrees and 59.18% for stenoses of relevant degrees (>75%).

Conclusion:

The results suggest that our stenosis detection tool can facilitate visual assessment of CAD in angiography data and encourage to investigate further development towards fully automated risk score calculations.

Peter McGranaghan MS, PhD: He has experience in data warehousing, data extraction and data science methods using medical and clinical data. He received his Ph.D in Biotechnology from the Charité Universitätsmedizin, Cardiovascular Clinical Research Unit, Berlin, Germany. His research includes the development of predictive algorithms using digital and molecular biomarkers from electronic health records and registry data for outcome prediction of cardiovascular disease patients. He currently works as a medical data scientist at the German Heart Center at the Charité where he is leading the development of an AI-augmented clinical decision support system for the cardiothoracic surgery department's Heart Team.

2 Cerebrovascular diseases today

Emir Veledar, IANUBIH, Miami, USA

Vascular Illnesses and Deaths update based on:

2024 Heart Disease and Stroke Statistics: A Report of US and Global Data From the American Heart Association

- After decades of decline in CVD rates, more recent trends are moving up, attributed in part to worsening risk factors such as diabetes, population aging, health inequities, and other factors. For example, according to the AHA Heart Disease and Stroke Statistical Update, from 2017 to March 2020⁴
- Deaths attributable to diseases of the heart and CVD in the United States increased steadily during the 1900s to the 1980s and declined into the 2010s but increased again in the later 2010s to 2020.
- It is estimated that roughly 127.9 million Americans (48.6%) ≥ 20 years of age have CVD, including coronary heart disease, heart failure, stroke, or hypertension.
- Excluding hypertension, about 28.6 million American adults (9.9%) have some type of CVD.
- Overall, CVD prevalence remains highest among non-Hispanic Black females (59%) and non-Hispanic Black males (58.9%).
- More than half (50.4%) of US males and 43% of females ≥ 20 years of age have hypertension, again with prevalence highest among non-Hispanic Black males and females.
- More than 71% of US adults have overweight and obesity, identified as a body mass index ≥ 30.0 kg/m².
- Fewer than one-fourth (24.2%) of US adults meet national recommendations for physical activity.
- More people died of cardiovascular-related causes in 2020, the first year of the COVID-19 (coronavirus disease 2019) pandemic, than in any year since 2003. The largest increases in deaths were seen among Asian, Black, and Hispanic people.

PROF. DR. Emir Veledar

Miami, FL, USA

Profesor na Poslijediplomskom Studiju Florida International University,
Department Biostatistike i na Medicinskom Fakultetu Emory University
Atlanta, Georgia, USA

Direktor Biostatistike i Predictive Analize, Baptist Health South Florida.

Mobitel +1 678-4465960

Mail: eveleda@emory.edu

3 Fish and Omega-3 Fatty Acids Intake in Cardiovascular Outcomes: The Sex and Race differences

Mahdi Garelnabi, FAHA, Massachusetts, Lowell, USA

Department of Biomedical and Nutritional Sciences, Zuckerberg College of Health Sciences, University of Massachusetts, Lowell.

University of Massachusetts Lowell Omega-3 fatty acids are a type of polyunsaturated fat that are considered essential for human health because our bodies cannot produce them on their own. There are three omega-3 fatty acids that are studied in cardiovascular diseases (CVD) these are: alpha-linolenic acid (ALA), eicosapentaenoic acid (EPA), and docosahexaenoic acid (DHA). These fatty acids are found in various foods such as fatty fish (salmon, mackerel, sardines), flaxseeds, chia seeds, walnuts, and certain plant oils (flaxseed oil, canola oil).

The relationship between omega-3 fatty acids and cardiovascular disease (CVD) has been extensively studied, and there is strong evidence to suggest that omega-3 fatty acids can have beneficial effects on heart health. Some of the keyways in which omega-3 fatty acids may impact cardiovascular health include Reducing Triglyceride Levels: Omega-3 fatty acids, particularly EPA and DHA, have been shown to lower blood triglyceride levels. High triglyceride levels are a risk factor for CVD. Lowering Blood Pressure: Omega-3 fatty acids may help lower blood pressure, especially in individuals with hypertension. Also, omega-3 fatty acids act as anti-inflammatory mode which can help reduce inflammation in blood vessels and potentially lower the risk of atherosclerosis. EPA and DHA also can have a stabilizing effect on heart rhythm, which is beneficial for individuals with certain heart rhythm disorders. These are just a few examples of many other benefits. However, recent studies have shown that the benefits from fish and Omega-3 fatty acids intake may have sex and Racial differences aspects. This presentation will discuss some selected studies of omega 3 fatty acids intake on cardiovascular outcomes with specific focus on the differential effects modulated by sex and race.

Mahdi Garelnabi, PhD, MSc, FAHA

*Associate Professor of Biochemistry
Department of Biomedical and Nutritional Sciences
University of Massachusetts Lowell, 01854, USA*

Education and Training

- 2001 Ph.D. Clinical Biochemistry, Delhi University.
- 1994 M.Sc. Clinical Biochemistry, University of Bombay.
- 1987 B.Sc. Biology, University of Khartoum.

Positions and Employment

- 2015- Associate Professor, Department of Biomedical & Nutritional Science, UMass Lowell
- 2009-2015 Assistant Professor, Department of Clinical Lab & Nutritional Science, UMass Lowell
- 2008-2009 Senior Clinical Scientist, Siemens Healthcare Diagnostics Inc, DE
- 2006-2008 Research Scientist, the Ohio State University, Columbus, OH
- 2001-2006 Postdoc Fellow, Department of OBGYN, and Cardiology, Emory University, Atlanta, GA

Other Positions

- 2022- NIH study section member, Integrative Vascular Biology and Hematology Review Branch

2021- Associate Editor, Atherosclerosis and Vascular Medicine, Frontiers in Cardiovascular Medicine
 2021- Chair, Diversity, Inclusion and Equity Committee, NAVBO,
 2020- Member of the Advisory Panel, The Massachusetts Life Sciences Center,
 Accelerating Coronavirus Testing Solutions (A.C.T.S.)
 2020- Member of the NIH Rapid Acceleration of Diagnostics (RADx) review panel
 2016-2019 Chair, Diversity committee for the ATVB council of the American Heart Association
 2016- Member, Senior Awards Committee, Society for Redox Biology and Medicine,
 2016 Chair, Organizing Committee, NEAACC Conference.
 2014-2015 Chair, American Association for Clinical Chemistry (Northeast Section)
 2013- Program Chair, American Association for Clinical Chemistry (Northeast Section)
 2013- Member of the Leadership Committee, American Heart Association (ATVB)
 2012- Member of the Massachusetts American Heart Association, My Heart My Life committee

Professional Memberships

2015- Society for Redox Biology and Medicine (SFRBM)
 2014- International Society of Antioxidants in Nutrition and Health (ISANH)
 2014- National Lipids Association
 2013 The American Society for Biochemistry and Molecular Biology (ASBMB)
 2012 The European Atherosclerosis Society
 2011-2014 Sigma Xi Society
 2010- Greater Boston Mass Spectrometry Discussion Group (GBMSDG)
 2005- North American Vascular Biology Organization
 2004- The American Heart Association
 2004- The American Association for Clinical Chemistry
 1998 Life Member of the Indian Society of Hematology and Transfusion Medicine
 1996 Life Member of the Association of Clinical Biochemists of India

Awards and Honors

2017 Service Award, Northeast Section, American Association for Clinical Chemistry
 2016 The CL&NS Teaching Excellence Award for the 2015-2016
 2015 Innovations in Teaching: Interdisciplinary Teaching, University of Massachusetts
 2014 Fellow of the American Heart Association (FAHA)
 2005 Junior Investigator Travel Award, North America Vascular Biology Organization
 2000 Senior Research Fellowship Award, University Grants Commission, India
 1998 Junior Research Fellowship Award, University Grants Commission, India

4 TRANS masti u svakodnevnoj prehrani?

Diana Zelenika, ESC, Mostar, B&H

Trans masne kiseline su podvrsta masnih kiselina, a naziv „trans“ proizlazi iz njihove strukture kod koje su vodikovi atomi, vezani na dva ugljika povezanih dvostrukom vezom smješteni na suprotnim (trans) stranama te dvostruke veze. Nastaju procesom hidrogenacije, koja se koristi za pretvaranje tekućih biljnih ulja u čvrste masti poput margarina i masnoća za pečenje. To je postupak kojim se tekućem biljnom ulju dodaje vodik čime se omogućava da ostane kruto i na sobnoj temperaturi. Djelomično hidrogenizirana biljna ulja teže su kvarljiva, ne podliježu užeglosti pa se koriste u restoranskim kuhinjama u svijetu (prženje u fritezama) jer ih nije potrebno mijenjati tako često kao druga ulja.

Trans masti se prirodno pojavljuju u malim količinama u nekim životinjskim proizvodima, ali većina dolazi iz industrijskih procesa te se nalazi u prerađenoj hrani. Trans masnoće su prirodno prisutne u mliječnim proizvodima (čine između 2 i 5% svih masti) te u mesu preživača (između 3 i 9% u govedini i janjetini).

Konзумiranje trans masti povezano je s povećanim rizikom od srčanih bolesti, povišenog kolesterola i drugih zdravstvenih problema. Povećavaju razinu LDL kolesterola i smanjuju razinu HDL kolesterola, što može dovesti do nakupljanja plaka u arterijama i povećanog rizika od srčanog udara ili moždanog udara. Konзумiranje transmasti može povećati rizik od razvoja dijabetesa tipa 2, što je posebno problematično s obzirom na sve veću učestalost dijabetesa u svijetu. Transmasti mogu uzrokovati upalu u tijelu i oštetiti endotel krvnih žila, što može povećati rizik od srčanih bolesti i drugih zdravstvenih problema. Studije su pokazale da transmasti mogu potaknuti nakupljanje masnoća u tijelu, što može dovesti do pretilosti, koja je sama po sebi faktor rizika za mnoge druge zdravstvene probleme.

Najbolji način da se izbjegniju trans masti je konzumiranje svježih namirnica poput voća, povrća, nemasnog mesa i ribe, te izbjegavanje prerađene i brze hrane. Hrana bez trans-masnoća nije automatski i dobra hrana. Proizvođači hrane mogu zamijeniti trans sastojke drugim sastojcima koji također nisu zdravi. Neki od ovih sastojaka, poput tropskih ulja – kokosovo ulje, palmina jezgra i palmina ulja – sadrže puno zasićenih masti. Zasićene masti povećavaju naš ukupni kolesterol. U zdravoj prehrani, oko 20% do 35% ukupnih dnevnih kalorija može potjecati od masti. Poželjno je zadržati zasićene masti na manje od 10% ukupnih dnevnih kalorija. Mononezasićene masti – koje se nalaze u maslinovom, kikirikijevom ulju – zdravija su opcija od zasićenih masti.

Zamjena transmasti zdravijim nezasićenim mastima poput onih u ribi, orašastim plodovima i maslinovom ulju može pomoći u smanjenju rizika od kardiovaskularnih bolesti. Inicijative i zakonske regulative koje se bave smanjenjem ili zabranom upotrebe transmasti u industrijski proizvedenoj hrani mogu biti korisne u smanjenju ukupnog unosa transmasti u populaciji. Edukacija o štetnosti transmasti i kako ih izbjeći može biti ključna u promicanju zdravih prehrambenih navika. Potrošači trebaju biti svjesni čitanja deklaracija na proizvodima i izbjegavati one koji sadrže transmasti. Vladine politike koje promiču zdravu prehranu i reguliraju sadržaj transmasti u hrani mogu imati značajan utjecaj na smanjenje potrošnje transmasti u populaciji.

Zaključak: Smanjenje unosa transmasti može imati pozitivan učinak na zdravlje populacije, smanjujući rizik od srčanih bolesti, dijabetesa i drugih bolesti povezanih s prehranom. Edukacija, promicanje zdravih prehrambenih navika i regulacija industrije hrane ključni su u postizanju ovog cilja. Zamjena transmasti zdravijim alternativama poput nezasićenih masti može značajno doprinijeti očuvanju kardiovaskularnog zdravlja.

Dr.sc. Diana Zelenika, dr.med.

A. Osnovni podaci

Rođena: 10.11.1964.god.

Mjesto: Jare, općina Široki Brijeg

Država: Bosna i Hercegovina

Roditelji: Anica i Radoslav Zelenika

Bračno stanje: neudata, majka jednog djeteta.

B. Školovanje

Osnovnu školu i klasičnu gimnaziju završila sam u Mostaru, gdje sam i trajno nastanjena.

Medicinski fakultet Univerziteta u Sarajevu upisala sam 1983.god., a diplomirala 21.04.1989.god.

Pripravnički staž obavila sam u Općoj bolnici u Mostaru, a stručni ispit položila sam 1990.god.

Specijalistički ispit iz Interne medicine položila sam u KB "Sestre Milosrdnice" Zagreb 23.04.1998.god.

Tijekom nastavka specijalističkog plana i programa u navedenoj ustanovi, u kojoj sam boravila četiri godine, 1996.god. upisala sam poslijediplomski studij po nazivom "Ultrazvuk u kliničkoj gastroenterologiji i hepatologiji" uz naknadno položene ispite i zadovoljavanje III bodovne skupine za znanstveni studij.

Tema magistarskog rada pod naslovom "Učinak terapijske paracenteze na ultrazvukom mjereni portalni protok krvi u bolesnika s cirozom jetre" odobrena mi je u Travnju 1999.god.

Subspecijalistički ispit iz kardiologije položila sam u KB "Dubrava" Zagreb 17.06.2005.god. a tijekom boravka od godinu i pol u navedenoj Kliničkoj bolnici u suradnji s kolegama s Odjela gastroenterologije i radiologije provodim istraživanja vezana za temu magistarskog rada. 29.rujna 2006.god. obranila sam magistarski rad na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, i stekla akademski stupanj magistra znanosti iz područja biomedicine i zdravstva, znanstvenog polja: Kliničke medicinske znanosti, znanstvene grane: Interna medicina.

Na sjednici nastavničkog Vijeća Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru 03.ožujka 2007.god. odobrena mi je tema doktorske disertacije pod nazivom "Difuzijski kapacitet pluća i diastolička disfunkcija srca u bolesnika s arterijskom hipertenzijom", a obranu prijave iste obavila sam 26.travnja 2007.god. Doktorsku disertaciju obranila sam 22.07.2009.godine pod mentorstvom prof.dr.sc. Jadranka Tocilj dr.med.

C. Napredovanja i položaj u zaposlenju

Po završetku medicinskog fakulteta radila sam u Domu zdravlja Mostar, a od travnja 1992.god. radim u Ratnoj bolnici u Mostaru na Odjelu za unutarnje bolesti te u 81. Domobranskoj Pukovnici. Od 1992.god. sam u trajnom radnom odnosu u KB Mostar- Klinika za unutarnje bolesti. Po položenom specijalističkom ispitu osim rada na Kardiološkom odjelu SKB Mostar, radim i kao asistent na više predmeta kako na Medicinskom fakultetu, tako i na fakultetu zdravstvenih studija u Mostaru.

D. Obavljanje raznih funkcija

Na Općim izborima 01. listopada 2006. godine izabrana sam za zastupnicu u Skupštini Hercegovačko-neretvanskog kantona-županije. Naredne 4 godine ponovni mandat u navedenoj Skupštini, a u periodu od 2014.-2018.godi zastupnica sam u Zastupničkom Domu PS BiH.

POPIS RADOVA I DJELATNOSTI

A. Znanstveni radovi u časopisima

Autor sam i koautor značajnog broja radova, iza mene je 50-100 pozvanih predavanja i vebinara kako na domaćim tako i na međunarodnim skupovima. Mentor sam brojnim diplomskim radovima, autor članaka medicinskih časopisa, dio značajnih projekata, no pojedinačno navođenje istih značilo bi jedino oduzimanje dragocjenog vremena. Naime, zbog političke diskriminacije u periodu od 2010. do 2014.godine u četiri navrata sam aplicirala za mjesto docenta na katedri Interne medicine Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Iako sam posjedovala sve potrebne reference, u jednom navratu bila jedini kandidat, nikada nisam ni dobila odgovor na natječaj.

5 Debljina kao ishodište kardiovaskularnih događaja

Milenko Bevanda, IANUBIH, Mostar, B&H

Američko udruženje za pretilost definira pretilost kao kroničnu, relapsirajuću, multifaktorsku, neurobihevioralnu bolest u kojoj povećanje količine masti u masnom tkivu dovodi do disfunkcije i abnormalnosti masnog tkiva s metaboličkim, biomehaničkim i psihosocijalnim posljedicama.

Od 2021. godine pretilost je priznata kao definitivan patološki identitet i identificirana kao rekurentna, kronična nezarazna bolest. Svjetska zdravstvena organizacija procjenjuje da će 18% muškaraca i 21% žena biti pretilo do 2025. godine, pri čemu će 40% tih osoba dosegnuti razinu BMI ≥ 25 kg/m². Ovaj je trend zabrinjavajuće raširen i među djecom i adolescentima, čineći 40 odnosno 340 milijuna pretilih i prekomjerno tjelesnih subjekata, s povećanjem od 47% u posljednjih trideset godina.

Iako velik broj dokaza podupire patofiziološku vezu između pretilosti i kardiovaskularnih (KV) bolesti (KVB), pretilost se dugo vremena smatrala manjim čimbenikom rizika ili čak jednostavnim pojačivačem priznate uloge drugih dobro utvrđenih bolesti. KV čimbenici rizika su hipertenzija, dijabetes i dislipidemije. Procjenjuje se da je pretilost odgovorna za preko 2,5 milijuna dodatnih smrtnih slučajeva povezanih s kardiovaskularnim bolestima u 2015. Među osobama s pretilostima, 41% smrti i 34% godina života prilagođenih invaliditetu uzrokovano je prekomjernom težinom.

Stručno i znanstveno razumijevanje povezanosti pretilosti i kardiovaskularnih bolesti razvijalo se tijekom posljednja četiri desetljeća. Osim odnosa s tradicionalnim čimbenicima rizika, prednost je povezana s taloženjem masti u miokardu, inzulinskom rezistencijom i promijenjenim metaboličkim profilom, koji doprinose razvoju remodeliranja atrija i ventrikula, sistoličkoj i dijastoličkoj disfunkciji i povećanom tlaku punjenja ventrikula te konačnim aritmijama i očitim HF.

Velik broj dokaza podupire povezanost između pretilosti i razvoja velikih KV događaja, uključujući infarkt miokarda (MI), zatajenje srca (HF) i iznenadnu srčanu smrt. Kod pretilih bolesnika razvoj ateroskleroze počinje ranije i ima bržu progresiju nego u osoba s normalnom tjelesnom težinom. Patološke studije također su pokazale da je visceralna pretilost povezana s većom ranjivošću koronarnih plakova. Širenje visceralnog masnog tkiva povezano je s nereguliranim izlučivanjem adipokina i drugih upalnih citokina koji doprinose razvoju inzulinske rezistencije, endotelne disfunkcije i protrombotičnog stanja, što konačno dovodi do povećane osjetljivosti na kardiovaskularne bolesti.

Povećanje tjelesne težine od 10 kg povezano je s 12% većim rizikom od koronarne arterijske bolesti, pogoršanim čestim postojanjem mikrovaskularne disfunkcije.

U pretilih osoba HF se razvija oko 10 godina ranije nego u onih s normalnom tjelesnom težinom. Rizik od HF-a je povećan za 70% nakon 20% odnosno 90% nakon 30 godina života u stanju pretilosti. Svake dvije godine života u stanju pretilosti rizik od KV smrtnosti povećava se za 7%.

Temeljem ovih podataka jasna je potreba za redukcijom tjelesne težine pretilih osoba u sklopu primarne prevencije srčanog i moždanog udara, kao i u mlađih osoba u sklopu sekundarne prevencije nakon preboljeloga srčanog i/ili moždanog udara. Poznato je da je smanjenje tjelesne težine povezano s poboljšanjem kontrole drugih čimbenika rizika poput hiperlipidemije, šećerne bolesti i arterijske hipertenzije, što pridonosi sniženju rizika od razvoja neželjenoga kardiovaskularnog događaja.

MILENKO BEVANDA, redoviti profesor, Medicinski fakultet Sveučilišta u Mostar, specijalist interne medicine, subspecijalist gastroenterolog i hepatolog, primarijus. Rođen je 1958. godine u Mostarskom Cernu, Čitluk, Bosna i Hercegovina. Diplomirao na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, magistrirao 2004 u Zagrebu. Naslov teme «Endosonografija, manometrija i EMG u evaluaciji morfologije i funkcije analnih sfinktera u bolesnika s kroničnom konstipacijom». Doktorirao 2006 godine u Mostaru. Naslov disertacije „Učinak hipertermičke kemoimunoterapije na karcinomatozu peritoneuma u miševa“. Radi na Medicinskom Fakultetu Sveučilišta u Mostaru i u Sveučilišnoj kliničkoj bolnici Mostar. Obavljao dužnost dekana Medicinskog Fakulteta Sveučilišta u Mostaru od 2013 do 1.10.2021 godine. Voditelj je Kliničkog odjela za

Gastroenterologiju Sveučilišne kliničke bolnice u Mostaru i pročelnik Katedre za internu medicinu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Voditelj je i doktorskog studija Biomedicina i zdravstvo na Medicinskom fakultetu, kao i glavni urednik znanstvenog časopisa Medicina Academica Mostariensia. Područje znanstvenog interesa: bolesti jetre, upalne bolesti crijeva i tumori debelog crijeva. Član je nekoliko ekspertnih grupa na razini BiH iz oblasti gastroenterohepatologije. Voditelj više od dvadeset znanstvenih projekata, kao i tri Interreg IPA Projekta prekogranične suradnje Hrvatska- Bosna i Hercegovina-Crna Gora. U pet doktorata bio mentor doktorandima, mentor na dva magisterija i više diplomskih radova. Publicirao je veći broj znanstvenih i stručnih radova od toga preko 40 u CC časopisima.

Recenzirao više znanstvenih radova u raznim časopisima, kao i nekoliko stručnih knjiga. Koautor i autor pet stručnih knjiga. Istakao se u organizaciji međunarodnih Kongresa i simpozija iz oblasti gastroenterologije, hepatologije i pretilosti. Gostujući je profesor na Medicinskom fakultetu u Splitu.

Suradni je član Akademije medicinskih znanosti Hrvatske od 2018, kao i IANUBiH od svibnja 2021 godine. Prorektor za Biomedicinu od 4.10.2021 godine. / Tel.: +387 63 397 333; e-mail: milenko.bevanda@mef.sum.ba

6 Komplementarna medicina u zaštiti zdravlja

Dragan Babić, IANUBIH, Mostar, B&H

Medicinski fakultet Sveučilišta u Mostaru,

Internacionalna akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Tijekom prošlog i početkom ovog stoljeća mnoga znanstvena otkrića uvelike su pridonijeli napretku medicine i znatno poboljšali kvalitetu življenja. Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije posljednjih desetljeća oko 80 % ljudi u svijetu oslanja se na metode komplementarne medicine u zadovoljavanju svojih potreba za boljim zdravljem pri čemu korištenje komplementarnih metoda raste u najrazvijenijim zemljama kao što su Njemačka, Francuska, Italija, Japan, Australija, pa i SAD-u.

U europskoj uniji u tijeku je proces koji pokušava da se metode komplementarne medicine uključe unutar sustava zdravstvene zaštite, od održavanja općeg zdravlja i edukacije do tretmana specifičnih bolesti. Ovaj proces treba da radi paralelno s praktičnim mjerama uzetim kako bi se modeli komplementarne medicine integrirali u sustav zdravstvene zaštite svake članice EU, što je zahtjev preporučan od Svjetske zdravstvene organizacije

Zbog sve većeg interesa javnosti za komplementarne metode liječenja kao i brojnih dokaza o njihovoj terapijskoj učinkovitosti potrebno je da ih liječnici ne samo poznaju nego i primjereno savjetuju. Preporučamo komplementarne metode liječenja koje su dokazano sigurne, temeljito proučene, a njihovi učinci znanstveno potvrđeni. Oni nisu zamjena za standardne metode liječenja niti se njihovom prikladnom primjenom umanjuje ozbiljnost pristupa liječenju. Treba ih uz oprez, savjetovati i primjenjivati uz terapiju koju preporuča oficijelna medicina osobama koje ne vole ili teško prihvaćaju «kemijske» lijekove. Cilj ovog rada je potaknuti značenje uporabe komplementarnih metoda u zaštiti zdravlja i liječenju raznih bolesti.

Ključne riječi: komplementarna medicina, zdravlje, zaštita

Prof. dr. sc. Dragan Babić, dr. med. E mail: dragan.babic@mef.sum.ba

Specijalist neuropsihijatar, subspecijalist socijalne psihijatrije, stalno zaposlen na Klinici za psihijatriju Sveučilišne kliničke bolnice Mostar, aktualno kao voditelj Odjela za kronične psihoze. Sveučilišni profesor na Medicinskom, Zdravstvenom, Filozofskom i Pravnom fakultetu Sveučilišta u Mostaru gdje obnaša funkciju pročelnika više katedri iz oblasti psihijatrije i psihologije. Prodekan za znanosti i međunarodnu suradnju (2013.-2021.) i glavni urednik elektroničnog časopisa Zdravstveni glasnik Fakulteta zdravstvenih studija od 2014.g. Glavni urednik časopisa Radovi, Hrvatskog društva za znanost i umjetnost BiH od 2021. Gost urednik Suplementa časopisa Psychiatria Danubina 2017. i 2020.g. Školovao se na Sveučilištu u Tuzli i Mostaru, a programe izobrazbe prošao je i u Republici Hrvatskoj, Sloveniji i Italiji. Jedan je od plodnijih znanstvenika na Sveučilištu u Mostaru. Sudjelovao je u pisanju 17 knjiga, 5 kao autor i 12 kao koautor, a bio i recenzent više knjiga. Izlagao

je na brojnim znanstvenim konferencijama, simpozijima i kongresima u domovini i inozemstvu. Do sada je autor i koautor preko 200 stručnih i znanstvenih radova objavljenih u domaćim i stranim časopisima. Do sada u Google Scholaru ima 1452 citata. H index:17; i10 index:38. (15.3.2023.) Voditelj više projekta za koji je dobio potporu Federalnog ministarstva za znanost kao i sudionik u više međunarodnih projekata. Mentor je 14 doktorskih disertacija, preko 80 magistarskih radova i oko 300 završnih radova. Aktualno je predsjednik je Udruge psihijatara BiH, a istu funkciju je obnašao u periodu 2013-2014. godine. Predsjednik Organizacionog odbora međunarodnog simpozija Mostarska psihijatrijska subota od 2003. do 2023. godine, te predsjednik organizacionog odbora za Bosnu i Hercegovinu 23. Psihijatrijskog kongresa podunavskih zemalja koji je održan u Mostaru 2008. godine. Završio brojne edukacije iz oblasti psihijatrije: psihotraumatologija, ovisnosti, suicidalnost, grupna psihoanaliza. Član je Hrvatske akademije za znanost i umjetnost i član Internacionalne akademije nauka i umjetnosti u BiH. Dobitnik Plakete

Sveučilišta u Mostaru za izniman doprinos razvoju Sveučilišta kroz istaknuti rad na znanstvenom, nastavnom i stručnom polju, 2018, 2019. i 2020. Rođen je u Živinicama 10.6.1958. godine, oženjen, živi u Mostaru sa suprugom, ima dvoje djece i dva unuka. U tijeku proteklog rata od 1992.g. do 1994.g. aktivno uključen u obranu Bosne i Hercegovine. Nositelj Srebrne plakete Crvenog križa Federacije Bosne i Hercegovine zbog darivanja 50 doza krvi.

7 SCD danas

Emir Fazlibegović, Mostar, B&H, IANUBIH, ESC

Podaci o incidenci OHCA ili SCD iz registara zasnovanih na populaciji su oskudni kako u Evropskoj uniji tako i u svijetu. Jedino u USA postoji kvalitetan registar SCD. Zato smo u radu koristili podatke iz 4 glavna registra u Evropi (područje Pariza, region Severne Holandije, region Stockholma i nacionalni registar Danske) ekstrapolirani na čitavu Evropsku uniju, a po popisu stanovništva iz 2017.g. U sekundarnim analizama, kada su u obradu uključili i slučajeve hitne pomoći (EMS) iz švedskih i pariških registara, dodatno je pronađeno 60.254 SCD i 64.272 vanhospitalnih srčanih zastoja (OHCA) slučaja.

Nakon ekstrapolacije se došlo do 309.792 očekivanih SCD u Evropskoj uniji svake godine i odgovarajuće procijenjene incidencije od 60,4 na 100.000 stanovnika (95% CI: 49.3-66.9 na 100.000).

Na isti način je nađeno **407.768** očekivanih OHCA-a u Evropskoj uniji svake godine sa procijenjenom incidencijom od **79,4** na 100.000 (95% CI: 67.6-91.1 na 100.000).

U SAD nacionalnom registru obdukcijski definisani SCD činili su 56% svih SCD koje je definisala SZO; 4% je bilo srčani nearitmijski uzrok smrti; a 40% je bilo nekardijalni uzrok smrti. Postoji stalni trend smanjenja broja SCD u SAD uz blagi porast tokom 2019/2020 vjerovatno zbog covid pandemije.

Zaključak: Nalazi ukazuju na to da se svake godine u Evropskoj uniji očekuje najmanje 249.538 slučajeva SCD i 343.496 slučajeva OHCA.

Rezultati ove studije mogu se koristiti kao osnova za procjenu budućih politika javnog zdravlja usmjerenih na faktore rizika za SCD ili OHCA u Evropskoj uniji.

Emir Fazlibegović

primarijus, dr medicine, specijalist interne medicine, subspecijalista iz kardiologije, ESC, FESC, dopisni član BHAAAS, redovni član IANUBIH, koordinator regionalnog ogranka IANUBIH - Mostar

Mobitel: +387 62 976 591

e-mail : emir.fazlibegovic@gmail.com

Rođen u Mostaru, 28.04.1953.g., 1967. završio osnovnu školu, 1971.g.završio gimnaziju u Mostaru, a 25.11.1976.g. diplomirao na Medicinskom fakultetu u Beogradu i stekao zvanje doktora medicine.24.04.1978.g. položio stručni državni ispit za zvanje ljekara, a 1978/79.g. završio Sanitetsku oficirsku školu (SOŠ) Vojno medicinske akademije (VMA), a 19.03.1987.g. magistrirao na Medicinskom fakultetu u Beogradu iz oblasti kardiologije.

26.03.1987.g. stekao naziv specijaliste iz interne medicine na Medicinskom fakultetu u Beogradu. Nakon završene specijalizacije interne medicine i magisterijuma iz kardiologije te edukacije iz ehokardiografije radio: od 1987. kao kardiolog u koronarnoj i postkoronarnoj jedinici, kardiološkoj ambulanti, ergometrijskom kabinetu; 1987.g. osnovao ehokardiografski i holterkardiografski kabinet, a 1991.-1995.g. proveo rat u Ratnoj bolnici u Mostaru, a potom u KB Mostar te SKB Mostar; 07.04.2001. mu je dodijeljena titula PRIMARIJUSA Od 2002.g.,a nakon edukacije u Sarajevu i Splitu vrši implantacije pace-makera srca na Internoj klinici u Mostaru te vodi pace-maker kabinet. Radio

je i bio rukovodilac projekta Univerzitetsko područje Mostar (od 1987.-1992.). Učestvovao u projektu "Zdravlje za sve do 2000.g." Instituta za socijalnu medicinu Medicinskog fakulteta UMC Sarajevo i bio Rukovodilac i direktor Škole Crvenog krsta Bosne i Hercegovine do 1992.2002.g. na Evropskom kongresu kardiologa u Berlinu je promovisan u Fellow of ESC (FESC),a organizator, stalni predavač i ispitivač na Školi ultrazvuka srca u Tuzli od 2003.-2012. 2005.g.je dobio diplomu evropskog kardiologa, a 21.09.2006. na Medicinskom fakultetu u Sarajevu je odbranio doktorsku disertaciju i stekao naučni stepen doktora medicinskih nauka te 05.04.2007.je izabran za nastavnika u zvanju docenta na Nastavničkom fakultetu Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru za užu naučnu oblast Medicina sporta, a 04.11.2015. ponovno reizabran, te 29.09.2016. izabran za docenta za užu naučnu oblast Interna medicina na univerzitetskom studiju „Zdravstvena njega“ na Univerzitetu „Džemal Bijedić“ u Mostaru. Objavio 144 rada kao prvi autor te 167 radova kao koautor te objavio 17 knjiga monografija kao prvi, a 23 kao koautor. Dobitnik više društvenih priznanja i nagrada za humanitarni i društveni rad, a među njima Plaketa i Zlatni znak priznanja Crvenog krsta Jugoslavije i Crvenog krsta Bosne i Hercegovine, Plaketa MDD Merhamet, Plaketa VKBI, Srebrna i Zlatna medalja Udruženja kardiologa Bosne i Hercegovine i više drugih priznanja. Dopisni je član Bosansko Hercegovačko Američke akademije nauka i umjetnosti (BHAAAS) od 2013., a Internacionalne akademije nauka i umjetnosti u Bosni i Hercegovini (IANUBIH) od 2021.te redovni član IANUBIH od 2022. i koordinator Regionalnog ogranka IANUBIH Mostar. Član je Vijeća kongresa bošnjačkih intelektualaca (VKBI) od njegovog osnivanja 1994..te podpredsjednik Regionalnog odbora VKBI Mostar

8 Ehokardiografske karakteristike miokardnog oštećenja u posljedici COVID 19 infekcije

Adis Muslibegović, ESC, Mostar, B&H

Rad predstavlja retrospektivnu studiju vođenu na pacijentima koji klinički imaju znakove oštećenja miokarda sa velikom vjerovatnoćom implikacije covid-19 infekcije. U radu nisu predstavljeni obducijski nalazi umrlih pod slikom srčanog zatajenja. Rad ukazuje na kliničke i ehokardiografske znakove oštećenja miokarda u posljedici prebolovanje covid-19 infekcije a istovremeno uz prisutnu vakcinaciju vakcinama Pfizer, Astra-Zeneca odnosno neki od kineskih autora. Studija nije sveobuhvatna jer nije obuhvatila sve oboljele sa jasnim ulaznim parametrima ali ukazuje da je covid-19 dilatacijska kardiomiopatija češća od do tada uobičajene dilatacijske kardiomiopatije i samim time predstavlja značajan uzrok smrti oboljelih

Ključne riječi: Dilatacijska kardiomiopatija, post covid-19 infekcija, smrtnost, oboljevanje

Prim. Dr Adis Muslibegović

specijalista interne medicine, subspecijalista kardiolog, ESC, sekretar UK HNK/Ž

Rođen 1965. U Mostaru. Završio Medicinski i Stomatološki fakultet u Sarajevu kao i specijalizaciju iz interne medicine. Dugogodišnji rad na kardiologiji KB “Dr Safet Mujić” Mostar kao i edukacija iz ehokardiografije u Mostaru, Tuzli, Sarajevu i Italiji su mu omogućili promociju u subspecijalistu kardiologa te titulu evropskog kardiologa 2008. kao i zvanje primarijusa Federalnog ministarstva zdravstva.

Bio je na edukaciji u 8 svjetskih i evropskih kardioloških centara iz raznih područja kardiologije, te gradi već prepoznatljivi brend ehokardiološke dijagnostike o novim tehnikama u širem regionu potvrđen kroz gotovo 45.000 učinjenih pregleda, a cijeli segment kardiologije uređuje i vodi ukorak sa ostalim velikim centrima.

Dr Adis Muslibegović autor je više od stotinu stručnih i naučnih radova objavljenih u medicinskim časopisima, svjetskim i evropskim internacionalnim kongresima, stručnim kardiološkim sastancima, te je duži niz godina aktivan član Predsjedništva kardiologa BiH i Evropskog kardiološkog udruženja. Sekretar je Udruženja kardiologa HNK od 2021.

Dobitnik je više nagrada brojnih stručnih udruženja kao i Srebrene i Zlatne medalje Udruženja kardiologa Bosne i Hercegovine za doprinos razvoju Udruženja.

Prvi zbornik radova objavio je 2007. godine.

Dr Adis Muslibegović radi kao šef jedinice intenzivne njege Internog odjela KB “Dr Safet Mujić” u Mostaru i voditelj je Odjela internističkih disciplina KB “Dr Safet Mujić” Mostar.

9 Prevencija kardiovaskularnih bolesti: preporuke i realnost

Omer Manov, ESC, Mostar, B&H

Prevencija bolesti predstavlja koordinirani skup akcija, na javnom i individualnom nivou, čiji je cilj eradikacija, eliminacija ili minimiziranje impakta kardiovaskularnih oboljenja i onesposobljenja za njih vezanih. Razlikujemo primarnu, sekundarnu I tercijarnu prevenciju.

Mi u Bosni i Hercegovini generalno imamo neaktivno društvo koje se nezdravo hrani i uživa u nezdravim navikama (pušenje, alkohol...). Prema novim smjernicama i SCORE2 sistemu Bosna i Hercegovina spada u grupu zemalja sa visokim rizikom za kardiovaskularne bolesti.

S obzirom na kompleksnost ustroja države, kao i da ne postoji sveobuhvatna politika prevencije kardiovaskularnih bolesti potrebna je što hitnije pravljenje i provođenje strategije prevencije.

Omer Manov

DETAILS	Email Address Phone	omer.manov@gmail.com Maršala Tita 78, 88000, Mostar, Bosna i Hercegovina 063465428
----------------	--	--

EXPERIENCES	
Subspecijalist kardiolog Klinika za unutarnje bolesti Sveučilišna klinička bolnica Mostar January 2024 / In progress	Medicinski fakultet u Mostaru završio 2010, god. Nakon završenog pripravničkog staža 2011. godine sam se zaposlio u Domu zdravlja Rama, gdje sam radio do 2014. godine. U periodu 2014-2018. godine sam radio kao specijalizant na Klinici za unutarnje bolesti SKB Mostar. 2018. godine sam položio specijalistički ispit, te nastavio rad na Odjelu kardiologije.

EDUCATION	
Doktor medicine Medicinski fakultet Sveučilišta u Mostaru Mostar 2009	Medicinski fakultet završio u roku, među tri najbolja studenta generacije. Prosječna ocjena 4.66.
Asistent na Katedri za internu medicinu Medicinski fakultet Sveučilišta u Mostaru Mostar 2020	

LANGUAGES	SKILLS
English Fluent	UZV srca: Advanced level CD perifernih krvnih žila: Advanced level

Daniela Ćuk, ESC, Mostar, B&H

Asimptomatska hiperuricemija (AH) je česti laboratorijski nalaz (pojavnost 2-18% u općoj populaciji) čija prevalencija i klinički značaj nisu u potpunosti poznati i još se proučavaju. Ovo stanje je dugoročno i može prethoditi bolestima poput bolesti odlaganja urata, ali i drugim stanjima poput arterijske hipertenzije (TA), metaboličkog sindroma, koronarne bolesti, kronične bubrežne bolesti (KBB), itd. Visoka prevalencija hiperuricemije kod pojedinaca s kardiovaskularnim i cerebrovaskularnim, te rizičnim čimbenicima za KBB ukazuje na njihovu nedvojbenu povezanost. Već više dosadašnjih istraživanja ukazuje na visoku prevalenciju AH u pojedinaca s TA. Smjernice Europskog društva za hipertenziju i nefrološke KDIGO smjernice savjetuju mjerenje koncentracije serumske mokraćne kiseline u osoba s TA odnosno u bolesnika s KBB, ali zasad nema preporuka za započinjanje terapije u asimptomatskih bolesnika s hiperuricemijom osim u slučaju komorbiditeta. Uz širok spektar čimbenika rizika za kardiovaskularne bolesti dodatno se naglašava vrijeme se dodaje i hiperuricemija. Hiperuricemija može uzrokovati srčano zatajenje, fibrilaciju atriya i koronarnu arterijsku bolest. Mehanizam je još nepoznat ali se vjeruje da u podlozi leži nastanak ateroskleroze kroz endotelnu disfunkciju, aktivacije trombocita i RAS sustava. Randomizirane kontrolirane studije kao i metaanalize velikog broja studija skupine poput Borghija i suradnika savjetuju bar razmotriti terapiju za snižavanje mokraćne kiseline (MK) u pojedinaca s visokim kardiovaskularnim rizikom i TA, i to primjenom urikostatika (alopurinol). Uz manjak randomiziranih studija koje bi išle u prilog liječenju AH prisutan je i strah od nuspojava ULT lijekova, poglavito nakon rezultata CARES studije. Ipak, neka društva paradoksalno, poput onoga Japanskog za giht i uricnu kiselinu, nalažu farmakoterapiju AH pri koncentraciji MK > 8 mg/dl i uz prisustvo podležecih komplikacija poput TA, bubrežne bolesti, koronarne bolesti, šećerne bolesti i sl., dok u pojedinaca s koncentracijom serumske urata > 9 mg/dl savjetuju uvođenje hipouricemijske terapije neovisno o postojanju komplikacija. Potrebna su daljnja i veća istraživanja radi procjene kome je kada i u AH uvesti terapiju. Svakako je bitno poraditi na promjenama životnih navika i pokušati izmijeniti lijekove koji potencijalno mogu dovesti do hiperuricemije tj. ukoliko je indicirano predati primjenu lijekova koji povećavaju serumski razinu MK poput tiazida, diuretika Henleove petlje, ACE inhibitora, antagonista angiotenzin II receptora. S druge strane preporuča se ukoliko postoji indikacija primjena lijekova koji smanjuju serumski MK poput losartana ili blokatora kalcijevih kanala ako je prisutna TA ili fenofibrata kod hiperlipidemije.

DANIJELA ĆUK, dr.med.

Sveučilišna klinička bolnica Mostar

Klinika za unutarnje bolesti

Bijeli Brijeg bb,

88000 Mostar

e-mail: danijela.sremer@hotmail.com

Kućna adresa :

Fra M.Ćosića 15c,

88220 Široki Brijeg

tel. 039/702-171

mob. 063/402-681

Školovanje:

1981.g.-1989.g. - Osnovna škola Ive Lole Ribara, Široki Brijeg

1989.g.-1993.g. - Gimnazija fra Dominika Mandića, Široki Brijeg

1993.g.-1996.g. - Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Split

1996.g.-2001.g. - Medicinski fakultet Univerziteta u Sarajevu

2001.g.-2008.g. - Medicinski fakultet Sveučilišta u Mostaru

2009.g.- položen Državni stručni ispit

2009.g.-2010.g. - izobrazba za grupnog analitičara na Institutu za grupnu analizu Klinike za psihološku medicinu

KBC Zagreb

2009.g.-2010.g. - Program dodatne obuke iz obiteljske medicine

2009.g.-danas - polaznik Poslijediplomskog doktorskog studija Biomedicina i zdravstvo na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru

2016.godine-položen specijalistički ispit iz interne medicine

Napredovanje i položaj u zaposlenju:

2008.g.-2011.g. - liječnik opće medicine u Domu zdravlja Široki Brijeg u Službama Obiteljska medicina i Hitna medicinska pomoć

2011.g.-danas - u stalnom radnom odnosu na Odjelu kardiologije Klinike za unutarnje bolesti s centrom za dijalizu u Sveučilišnoj kliničkoj bolnici Mostar

Obavljanje raznih stručnih i društvenih funkcija:

Ljeto 1999.g. - koordinator i vođa prevoditeljskog tima, kao i prevoditelj na Zasjedanju Pakta stabilnosti zemalja JI Europe u Sarajevu.

11 Etika u genetici

Samra Međedović, ESC, Mostar, B&H

Genetika je doživjela brze napretke, što zahtijeva uspostavljanje i reinterpretaciju vodećih principa za genetska istraživanja i testiranja. Javnost ima polarizirana mišljenja o biotehnologiji, pri čemu je neki vide kao naprednu, dok drugi zagovaraju stroge regulative. Nerazumijevanje i dezinformacije među javnošću dodatno povećavaju konfuziju i skepticizam u vezi s genetskim testiranjem i istraživanjem.

Eugenika, socijalna filozofija koja zagovara poboljšanje ljudskih genetskih osobina kroz razne intervencije, dijeli se na pozitivnu eugeniku, koja potiče reprodukciju među genetski superiornim pojedincima, i negativnu eugeniku, koja nastoji smanjiti reprodukciju među onima koji se smatraju genetski inferiornim. Oba pristupa mogu biti primijenjena prisilno, kao što su to pokazali historijski primjeri iz nacističke Njemačke i Staljinovog Sovjetskog Saveza.

Etička razmatranja u genetskom testiranju i istraživanju fokusiraju se na autonomiju, povjerljivost, privatnost i jednakost. Dileme uključuju uvjete pod kojima bi se testovi trebali koristiti, proces implementacije i posljedice rezultata testova. Potrebno je adresirati pitanje treba li genetske testove prihvatiti, kontrolirati ili učiniti obaveznim, te kako rezultate dijeliti s partnerima kao što su poslodavci i osiguravajuće kuće.

Mnoge zemlje imaju zakone koji se bave etičkim, socijalnim i pravnim implikacijama genetskih istraživanja i testiranja. Institucionalni izvještaji i smjernice naglašavaju potrebu za interdisciplinarnom saradnjom i jasnim etičkim okvirima, uključujući razmatranja morala, integriteta i odgovornosti.

Etička debata se proširuje na pitanja o dizajniranju beba, odabiru osobina i objavljivanju genetskih informacija, naglašavajući složenu interakciju između genetike i društvenih vrijednosti. Kako tehnologija napreduje, kontinuirani etički i pravni diskurs je ključan za navigaciju izazovima i prednostima genetskih istraživanja i testiranja.

PERSONAL INFORMATION

Samra Međedović (eng. Mededovic)

4, Bore Radana, Mostar, 88 104, Bosnia and Herzegovina

+ 387 36 552 536 + 387 61 910 329

samra_mededovic@yahoo.co.uk

Skype samra.mededovic

Sex F | Date of birth 21/03/1972 | Nationality Bosnian/British

WORK EXPERIENCE

December 2017 Associate professor (visiting professor)

Medical Faculty, University of Sarajevo, University campus, 71 000 Sarajevo, B&H, www.unsa.ba

▪ Associate professor for Biomedicine (visiting professor - Pathology – genetical diseases and molecular diagnosis in pathology); Medical education in English language

Business or sector Higher education and research

October 2016-now **Associate professor and Leader of Health care**

University study programme "Health care", "Dzermal Bijedic" University of Mostar, University campus, 88 104 Mostar, B&H, www.unmo.ba

- Associate professor for Biomedicine (Human genetics and Microbiology and immunology), University study programme "Health care"
- Leader of University study programme "Health care"

Business or sector Higher education and research

November 2014-now **Associate professor**

Biology department, Faculty of Education, "Dzermal Bijedic" University of Mostar, University campus, 88 104 Mostar, B&H, www.nf.unmo.ba

- Associate professor for Basic biology (Cellular and Molecular biology, Genetics, and Biotechnology), Biology department

Business or sector Higher education and research

May 2007-November 2014 **Assistant professor and Head of Biology department**

Biology department, Faculty of Education, "Dzermal Bijedic" University of Mostar, University campus, 88 104 Mostar, B&H, www.nf.unmo.ba

- Associate professor for Basic biology (Cellular and Molecular biology, Genetics and Biotechnology), Biology department
- Head of Biology department until December 2012

Business or sector Higher education and research

September 2007-September 2009

A member of the commission for scientific projects in biomedicine and health

Biomedical and health consultancy, Federal Ministry for education and science (FMON), Stjepana Radica 33, 71 000 Sarajevo, B6H, www.fmon.gov.ba

- Advices in high education and improvement in scientific work in Federation of Bosnia and Herzegovina and reform of higher education in B&H
- Member of Scientific commission for projects in biomedicine

Business or sector Ministry and research

February 2006-May 2007

A clinical scientist-tissue biotechnologist

Department of clinical pathology, Institute of clinical pathology and cytology, Clinical Centre University of Sarajevo, Bolnicka 25, 71 000 Sarajevo, B&H, www.kcus.ba

- Clinical researcher in the Pathology department

Business or sector Medicine, biomedicine and research

January 2001-April 2004

A research assistant

Division of Reproduction Health, Endocrinology and Development, School of Biomedical Science, King's College London, New Hunt's House, Guys Campus, London SE1 1UL, UK, www.kcl.ac.uk

- Research assistant on the Division of Reproduction Health

Business or sector Research and biomedicine

EDUCATION AND TRAINING

January 2001-January 2005

Reproductive biology

PhD

Division of Reproduction Health, Endocrinology and Development, School of Biomedical Science,

October 1997-Jun 2000

King's College London, New Hunt's House, Guys Campus, London SE1 1UL

- Reproductive biology
- Thesis title: *Effect of All on mammal spermatozoa*

Biotechnology in medicine

BSc

School of Life Science, University of Westminster, 115 New Cavendish Street, London W1W 6XH

- Biotechnology in medicine
- Thesis title: *Is adrenomedulin source in GIT*

Sanja Bajgorić, ESC, Mostar, B&H

Tjelesnom aktivnošću se definiše svaki pokret tijela koji je izveden aktivacijom skeletnih mišića, a rezultira potrošnjom energije (Jurakić, 2009). Tjelesnu je aktivnost, također, definisala Svjetska zdravstvena organizacija (SZO). Prema SZO-u, tjelesna aktivnost obuhvaća sve pokrete, tj. kretanje u svakodnevnom životu, uključujući posao, rekreaciju i sportske aktivnosti, a kategorizirana je prema nivou intenziteta, od niskog preko umjerenog, do snažnog, tj. visokog intenziteta (Pan American Health Organisation, 2002). Tjelesna aktivnost je, nesumnjivo, važan faktor u postizanju optimalnog stanja zdravlja, a isto tako djeluje na smanjenje rizika pojave različitih bolesti, što potvrđuju mnoge studije provedene širom svijeta (Metelko, 2012). Plivanje je aktivnost koja aktivira sve mišićne grupe i poboljšava i mišićni i kardiovaskularni fitness. Tokom plivanja, troši se puno kalorija, ali i izgrađuje mišićna masa, radi otpora vode. Biciklizam održava tjelesnu formu i smanjuje rizik od niza bolesti. Bicikl troši više kalorija od trčanja te ima manji utjecaj na zglobove. Hodanje je najjednostavniji oblik aktivnosti. Ono potiče cirkulaciju i krvotok bez previše utjecaja na kardiovaskularni sistem. Dodatno, hodanje doprinosi regulaciji srčanoga tlaka, ali i pomaže u mršavljenju. Svaka je osoba, bez obzira na dob, sposobna za određenu vrstu tjelesne aktivnosti. Bilo koja od navedenih aktivnosti, ukoliko se izvodi kako treba, na neki način poboljšava zdravlje, kako fizičko tako i mentalno.

OSOBNNE INFORMACIJE

Sanja Bajgorić

Onešćukova 49, 88 104 Mostar, Bosna i Hercegovina

+ 387 61 257 981

sbajgoric@yahoo.it

Spol Ž | Datum rođenja 22/02/1969 | Državljanstvo Bosansko i Hercegoviačko

RADNO ISKUSTVO

Januar 2023

Predavač po Rink konvenciji (obrazovanje trenera u BiH) na premetu: Tehnika rukometa sa metodikom obučavanja;

Decembar 2022

EHF Master coach – EHF Master pro licence – (handball)

Akademski 2021/2022

Predavač po Rink konvenciji (obrazovanje trenera u BiH) na premetu: Taktika rukometa sa metodikom obučavanja; mentor na završnim radovima – 2021/22.

Februar 2021

Doc.dr.sci. Područje: Društvene nauke, polje: Kineziologija, grana: Transformacioni procesi i modeli u sportu.

Akademski 2019/2020

Studijski program Zdravstvena njega Univerzitet „Džemal Bijedić“

Spoljni saradnik na predmetu: Osnove motoričkih transformacija

Decembar 2015-Oktobar 2016

Postdoktorat

Kineziološki fakultet, Sveučilište u Splitu,

- Istraživač na Katedri za rukomet pod mentorstvom prof. dr. Nenada Rogulja. Istraživanje se odnosilo na analizu vrhunskog muškog i ženskog prvenstva u rukometu u Hrvatskoj. Stečeno teoretsko i praktično znanje u dizajniranju projekata kao i u pisanju za akademiju. Stečeno visoko iskustvo u istraživanju, planiranju i analiziranju problema kao i interpersonalne i organizacijske sposobnosti u sportu iz oblasti rukometa i transformacijskih procesa.

Djelatnost ili sektor Istraživački rad

Septembar 2007-sada **Profesor Sporta**

Karađoz-begova medresa Mostar, Sjeverni logor bb, 88 104 Mostar, kbmedresa@bih.net.ba

- Odgovorna za organizovanje nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja i voditelj sportske sekcije.

Djelatnost ili sektor Obrazovanje

Septembar 2007-sada **Profesor Sporta**

JU Srednja građevinska škola Mostar, Konak bb, 88 104 Mostar, www.srednjagradjevinska.com.ba

- Odgovorna za organizovanje nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja

Djelatnost ili sektor Obrazovanje

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

Juni 2016 **Doktor društvenih nauka iz područja Tjelesnog odgoja i sporta**

PhD

Fakultet za tjelesni odgoj i sport, Univerzitet u Tuzli,

- U toku sticanja diplome doktora nauka stekla sam iskustvo u istraživačkom radu, kolektiranju i analiziranju podataka, kao i interpretaciji rezultata. Odgovorna za organizaciju same doktorske disertacije. Prezentirala dijelove doktorske disertacije na konferencijama i izdata dva naučna rada u Springer-u i WOS-u.

Juni 2012 **Magistar edukacijskih nauka iz oblasti kineziologije**

MPhil

Nastavnički fakultet, Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, Sjeverni logor bb, 88 104 Mostar, www.unmo.ba

- U toku sticanja diplome magistra nauka sam stekla iskustvo u edukacijskim naukama iz oblasti kineziologije.

Decembar 2006 **Profesor sporta**

BSc

Nastavnički fakultet, Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, Sjeverni logor bb, 88 104 Mostar, www.unmo.ba